

ВИКОРИСТАННЯ ВЧИТЕЛЕМ ПРИРОДНИЧИХ НАУК СТОРІТЕЛЛІНГУ ЯК ІНСТРУМЕНТУ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ

Статтю присвячено проблематиці використання нових педагогічних технологій, зокрема сторітеллінгу, як потужних інструментів розвитку креативності об'єктів пізнання. Зазначено, що в зв'язку з трансформацією системи освіти України сучасна школа має виховувати успішну особистість, формуючи ключові компетентності, знання та вміння. Одним з основних напрямів Нової української школи є посилення креативного складника, тобто вчитель має постійно розширювати спектр своїх педагогічних технологій, бути націленим на інноваційне навчання, вміти креативно вирішувати поставлені перед ним та його класом завдання. Варто зазначити, що креативність є структурним компонентом ключових компетентностей сучасного фахівця, що гарантує йому успішне працевлаштування.

У своїх дослідженнях деякі науковці дійшли висновку, що використання методу сторітеллінгу з педагогічною метою сприяє активізації уваги та зростає мотивація до подальшого вивчення предмету. Це пояснюється тим, що інформація запам'ятовується та усвідомлюється значно краще, коли подається у вигляді захопливої, емоційно забарвленої історії, до якої легше застосувати асоціативний ряд із власного досвіду особистості. Водночас, поєднуючи такі компоненти, як нові знання, бажання творити, елементи емоційного інтелекту, ми розвиваємо креативність особистості та її позитивні переконання. Цьому сприяє використання методу сторітеллінгу, але за умови правильно обраної форми для тієї чи іншої дидактичної мети.

У статті особливий акцент робиться на різновидах форм сторітеллінгу (класичний, активний та цифровий), а також на необхідності їх поєднання, що досить важливо у творчому процесі, коли у правій півкулі головного мозку формуються нові образи й асоціації, згодом виникає новий досвід та відбувається осяяння. Приділяється увага нарративному мисленню та нарративному типу пізнання, зокрема нарративу як емоційній формі оповідного тексту.

Ключові слова: сторітеллінг, метод, наратив, креативність, творчість, компетентність, здібності, емоційний інтелект

Постановка проблеми. На зламі тисячоліть система освіти України зазнає тотальної трансформації, зміни освітньої парадигми та низки кардинальних перебудов, як у підході до навчання, так і в самих компетентностях, якими має володіти успішний, конкурентоспроможний випускник навчального закладу сьогодення. Однією з цілей Нової української школи, що потребують модернізації освіти, є вміння генерувати оригінальні ідеї, створювати нове, виявляти інноваційне мислення. Фактично у фокусі уваги концепції НУШ є креативність як здатність до творчості [7, с. 46].

У зв'язку з реформуванням середньої освіти треба говорити про нову роль учителя в умовах нової української школи, де учитель із транслятора і джерела знань має стати наставником і помічником учня у виборі ним власної освітньої траєкторії, допомогти йому виявити і розвинути свої таланти і здібності, визначитися із майбутнім життєвим шляхом [5, с. 6]. Тому використання нових інструментів навчання, вмиле їх застосування є нагальною потребою кожного вчителя. Користуючись новими педагогічними технологіями, зокрема методом сторітеллінгу, вчитель хімії та біології на своїх уроках має змогу формувати низку компетентностей, визначених концепцією НУШ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема використання сторітеллінгу як педагогічного інструменту знаходиться у фокусі уваги значної кількості вітчизняних і зарубіжних науковців. Наприклад, у роботах Р. Бенмайєра, Р. Берк, П. Гарсія, С. Кабцан, Б. Робіна, П. Рікера, М. Смульсон, Л. Фолейя, Н. Чепелевої та багатьох інших висвітлюються різні аспекти феномена «мистецтво розповідати історії». Зокрема, розглядаються різновиди сторітеллінгу за своєю ефективністю, специфіка розвитку креативності, зв'язок нарративного мислення та мистецтва сторітеллінгу, роль комп'ютерних технологій та мультимедійних ресурсів тощо.

Мета статті. Наукова розвідка з цієї тематики проводилася вперше з метою вивчення ефективності сторітеллінгу як педагогічного інструменту навчання та розвитку креативності учнів. Особлива увага буде приділена вивченню різновидів методу сторітеллінгу та доцільності їх використання на уроках хімії та біології.

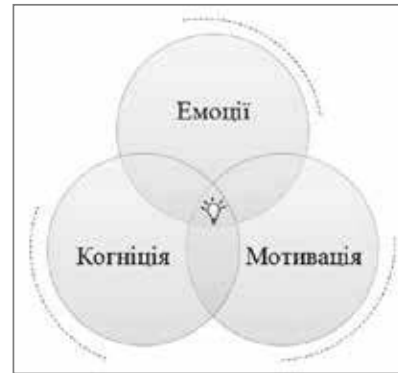
Виклад основного матеріалу. У нашому трактуванні, що збігається з визначеннями інших науковців, сторітеллінг – це мистецтво транслювати реальні історії засобами метафор, казок, оповідей у процесі навчання.

Дослідження в галузі освіти і навчання підтверджують, що вчителі використовують горизонтальний принцип організації навчального процесу. Зокрема, виділяють «основну ідею» (Yinger, 1977) та «потенціал навчальної програми» (Ben-Peretz, 1975). В контексті технології сторітеллінгу саме «потенціал навчальної програми» передбачає той факт, що матеріали навчального плану містять набагато більше додаткових ідей. Це розширює рамки викладання і дає змогу креативному вчителю шляхом використання історій, коротких розповідей-метафор та казок пояснювати та ілюструвати основний матеріал, передбачений навчальною програмою. Таким чином утворюються вертикальні осі навчального процесу, які, за даними науковців (Джексон, 1986; Tierney, 1988), є досить продуктивними для засвоєння різних навчальних дисциплін [10, с. 213].

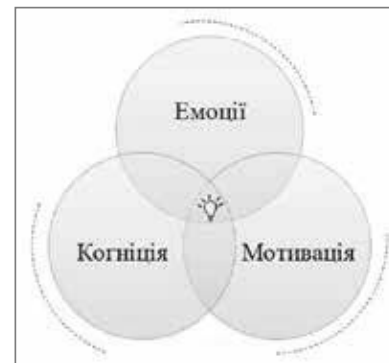
За визначенням низки зарубіжних науковців, сторітеллінг – це педагогічна техніка, що ґрунтується на використанні історій із визначеною структурою та героями з метою вирішення педагогічних задач навчання, наставництва, розвитку та мотивації [3]. Когнітивісти підтверджують, що запам'ятовується та усвідомлюється інформація значно краще, коли вона подається у вигляді захопливої, емоційно забарвленої історії, до якої легше застосувати асоціативний ряд із власного досвіду особистості [8, с. 319].

Релевантно зазначити, що вчитель, користуючись методом сторітеллінгу, активізує увагу учнів, а головну думку доносить із позитивною емоційністю у своєму значенні, що міцно фіксується у свідомості об'єктів пізнання. Впливаючи на емоційну, когнітивну та мотиваційну сфери учнів, вчитель впливає на розвиток їх креативності (мал. 1). Адже внаслідок успішного використання методу сторітеллінгу формуються як нові знання, мотивація, так і бажання застосувати власні сили, здібності та вміння з метою створити щось нове, але подібне до того, що запропонував вчитель, тобто виявити власну творчу здатність – креативність.

Поєднуючи такі компоненти, як знання, бажання творити, EQ ми розвиваємо креативну діяльність особистості та її позитивні установки на подальший процес навчання (мал. 2). Варто зазначити,

Мал. 1. Сфери впливу засобами сторітеллінгу

Мал. 2. Компоненти креативності

Мал. 3. Схема формування креативності як власної здатності до творчості

що *креативність* – це здатність до творчості, під час якої, оперуючи знаннями і застосовуючи їх у новому ключі, суб'єкт отримує якісно новий та корисний результат (мал. 3).

Із педагогічного сторітеллінгу виокремлюють класичний та активний. Класичний сторітеллінг – це коли реальна або вигадана історія транслюється безпосередньо вчителем. На відміну від класичного, активний сторітеллінг передбачає залучення слухачів до створення яскравої історії. В такому разі роль вчителя – транслятора знань змінюється функцією вмілої фасилітації та настав-

ництва. Саме вчитель визначає тему та кінцеву мету історії, створює творче полотно сторітелінгу та сприяє роботі творчого мислення учнів, їх уяви та фантазії, при цьому враховуючи чітку структуру побудови розповіді та не втрачаючи завдання, поставлені перед уроком [3].

Ж. Єрмолаєва зазначає, що під час активної форми сторітелінгу об'єкти пізнання отримують як оприявлені знання, так і не оприявлені, тобто ті, що логічно не сформовані та вербально не виражені [3]. Таким чином відбувається практична передача знань і вмінь від вчителя до його учнів.

Метод класичного та активного сторітелінгу доцільно застосовувати з метою вдосконалення низки навичок, зокрема: 1) вміння аналізувати прочитане; 2) викристалізувати головні елементи; 3) розвиток емоційного інтелекту; 4) мовленнєва комунікація; 5) креативність та критичне мислення. Науковці зазначають, що, користуючись техніками сторітелінгу та поєднуючи їх між собою, варто пам'ятати, що кожна історія повинна мати свій сюжет.

У зв'язку з розвитком мультимедійних технологій популярності набирає цифровий сторітелінг, в якому розповідь супроводжується візуальним рядом (відео, скрайбінг, інтелект-карти, інфографіка) [3]. Він є досить потужним педагогічним інструментом, що дає змогу: 1) розвивати креативність, творче мислення та дослідницькі навички; 2) формувати інформаційну компетентність під час підготовки проекту чи цифрового ряду історії; 3) аналізувати та синтезувати велику кількість інформації; 4) вдосконалювати комунікативні навички (обстоювання власної позиції, презентація ідей) [11, с. 19].

Досить цікавими є дослідження Брунера (1986), який зазначає, що одним з основних способів пізнання є нарратив, або нарративне мислення, яке сприяє встановленню зв'язків між подіями [10, с. 215]. Доцільно зазначити, що нарратив (мовленнєвий акт, тобто вербальне вираження) – філософське поняття, яке фіксує процес самореалізації як спосіб буття розповідного тексту, найважливішою атрибутивною характеристикою якого є його самобутність та самоцінність [2, с. 37]. Завдяки роботі уяви застосування нарративного режиму пізнання призводить до генерування хороших історій, захопливих сюжетів, правдоподібних та цікавих історичних викладів.

Згідно з тлумачним словником, етимологія слова «нарратив» пов'язана з англ. та франц. «narrative» – «який розповідає історію» та лат. «narrare» – «оповідати, ознайомлювати». Нарративний спосіб мислення передбачає відповідність проблеми, ситуації або ідеї безпосередній схемі історії [9].

У психології є поняття нарративу, що інтерпретується як конкретна чітко окреслена форма оповідання, спрямована на те, щоб залучити слухача емоційно, зробити співчутливим спостерігачем або

«співучасником» подій [6]. Саме оповідальна розповідь як інструмент пізнання, з точки зору нарративної психології, надає узгодженості та впорядкованості людському досвіду, а також змінює цю впорядкованість, коли досвід або його осмислення змінюється [9, с. 80]. Тому з метою активізації уяви, розвитку креативності та формування низки компетентностей, зокрема комунікаційної, інформаційно-цифрової, компетентності природничих наук та технологій, вчитель природничих наук може вдало використовувати сторітелінг на своїх уроках.

Історичний розвиток хімії/біології та становлення її як науки містить низку етапів, на кожному з яких важливу роль відігравали біографії великих вчених. Користуючись методом сторітелінгу, можна запропонувати учням вигадати власні версії тих чи інших історичних відрізків у розвитку хімії/біології («Іскри вогню та перші перетворення» / «Алхімія та філософський камінь» / «Наука мудреців» і т.п.). Нехай учні спробують скласти різні за жанром (триллер/фентезі/драма) історії чи блогерські замітки про видатних вчених-хіміків.

Як влучно зазначав психолог та педагог українського походження, П.П. Блонський, ще на рубежі XIX – XX ст., для того щоб вчитель «захопив дитину розповіддю (а діти їх обожають), потрібно бути простим і щирим, самому відчувати й уникати пишних фраз». Під час написання міні-твору варто зазначити певні вимоги, наприклад:

- врахувати основні біографічні факти та наукові відкриття;
- сучасне позиціонування постаті, тобто максимальне її наближення до сьогодення.

Вашій увазі пропонується зразок класичного сторітелінгу на уроці хімії під час першого знайомства з наукою, основними хімічними поняттями, історією науки та головними біографічними постатями. Завдання, що стоїть перед вчителем: зацікавити учнів; активізувати їхню увагу; мотивувати учнів до подальшого вивчення хімії із захопленням та жагою знань. Зважаючи на педагогічну майстерність вчителя, було б доцільно комбінувати класичний та активний види сторітелінгу або ж, додаючи візуальний ряд, використати цифровий формат оповіді. Бажано залучити об'єкти пізнання до спільного створення образу головної героїні, аплікуючи їх життєвий досвід у площину хімічних понять. Таким чином, вчитель концентрує увагу учнів не стільки теоретичним викладом навчального матеріалу, передбаченого шкільною програмою, скільки його емоційним забарвленням, низкою асоціацій, близьких для особистого досвіду учнів. Так, вчитель практично *демонструє* важливість хімії як науки, її таємничий образ, що проходить крізь віки, *створює* низку позитивних переконань для подальшого вивчення предмета, *наголошує* на ключових компетентностях, що формуються на уроках хімії і є невід'єм-

ними складниками успішної особистості, сприяє розвитку креативності учнів.

Як зазначає британський дослідник, автор концепції креативне місто Ч. Лендрі: «Креативність – це не лише і не стільки про створення нових речей, чи навіть ідей, скільки – творення нових моделей, за якими генерують і нові ідеї, і нові речі, і нові підходи». А саме оповідальний текст діє як відкрита та здатна до змін дослідницька рамка, що дає змогу нам наблизитися до меж реальності, які постійно змінюються [1].

Зразок класичного сторітеллінгу

Дорогі друзі!

Пропоную вам подорож у неймовірний і захоплюючий світ магічних трансформацій. У світ двох героїв. Ви здобудете цінні знання та потужні інструменти для сучасного чародійства. Адже кожен із вас від природи вже особливий та має свої унікальні здібності і таланти. І всі ми з вами живемо у світі, де щосекунди відбуваються перетворення.

А в кожній історії є вмілі помічники та герої, які стають наставниками, доки ми не опануємо нові здатності та не отримаємо знання.

Так от! Знайомтесь!

Ця рудокоса красуня – дівчинка Мія. На її обличчі є мільйони цяточок – сонячне ластовиння з усього світу. В країнах Стародавнього Єгипту та Древньої Греції сонце найгарячіше, переконана Мія. Звичайно, вона там була, адже подорожі в часі – то її улюблена справа.

Мія досить проворна і завзята дівчинка. Вона знає все на світі, тому її часто друзі поза спиною називають Всесвітньою Всезнайкою, на що Мія заперечливо хитає головою. На язик вона досить гостра і за словом до кишені не потикається. Тому одне із її магічних умінь – це магія слова. Вона всьому знаходить пояснення, наводить теорії та факти, знає правила і користується винятками, вміє переконувати і ніколи не втрачає голови, навіть від кохання.

Мія володіє найкращими якостями дівочого характеру і цим вона підкорює серця! Охайна: завжди причепурена і навколо неї завжди прибрано і чисто. Сучасна: відслідковує новинки світу краси і має безперечну вроду. Стильна: має вишукані речі і вміє розрізнити різноманітні тканини та матеріали. Господиня яка вправна: магію кулінарії вона опанувала за часів царя Гороха, чи навіть раніше, коли з'явилося перше полум'я на Землі. Шматочки крейди в неї завжди з собою – малює мандали та проводить сеанси арт-терапії.

Другий герой нашої подорожі – Дмитро, найвірніший і найкращий друг Мії. Разом вони хороша, вправна команда і всі справи, які вони розпочинають, зазвичай вдалі. Дмитро обожнює шахи та різну творчість, любив подоро-

жувати, пити чай і ласувати млинцями. Хоча навчання йому не приносило жодної втіхи, та з допомогою власної наполегливості та завзятої Мії він отримував високі бали, згодом відзнаку за навчання і хороший багаж знань, який, як відомо, за плечима не носити.

Дмитро завжди був сміливим та відважним, розумним та поміркованим, вихованим та галантним, мав хорошу репутацію і був... справжнім чоловіком, одним словом! Тому Мія жартівливо йому про це нагадувала, щоразу вимовляючи його прізвище, яке мало англійський відповідник «мен», що в перекладі й означає «чоловік».

Щодня, потрапляючи у нові пригоди, Мія фонтанувала магічними знаннями, а Дмитро вдало застосовував їх на практиці. Ця надзвичайна пара героїв – яскравий приклад того, як справжні почуття з роками міцнішають, а доля насправді вирішує дуже багато в нашому житті!

За грайливу посмішку та веселу вдачу, за кокетливе хіхикання рудоволоски Мію прозвали «Хі-Мія», а її затятим та пристрасним другом був відчайдуш **Дмитро МЕНделєєв!**

Разом вони здобули віковичну славу та зберегли і примножили секрети-скарби, які сьогодні не підвладні часу, відкриті й для вас!

Світ двох героїв перед вами! Пірняйте і майте сміливість пройти всі випробування з гордо піднятою головою та з вірою у власні сили! І вся магія перетворень прийде вам на допомогу!

На старт! Увага! Починаймо!...

Подання історії у цікавій та захоплюючій формі стає зрозумілим та доступним для учнів. Організація першого уроку хімії завдяки такій технології створює вільне полотно для творчості учнів та вчителя на кожному наступному уроці. Ще Платон у своїх філософських трактатах, характеризуючи шкільний період дитячого життя, помічав, що «й наукам треба учити не насильно, а граючи» [6, с. 37].

Висновки і пропозиції. Таким чином, педагогічний сторітеллінг є релевантним інструментом розвитку креативності особистості. Застосовуючи його на уроках, вчитель одночасно впливає на емоційну та когнітивну сфери пізнання учнів, стимулюючи їх уяву та мотивуючи до створення власного творчого продукту. Мистецтво розповідати історії, сторітеллінг, перегукується з нарративним типом пізнання та оповідальною розповіддю, нарративом, у психології. Спільними ознаками для них є наявність інтриги, чіткого сюжету та емоційно забарвленого способу оповідання.

Представлена стаття не розкриває всіх аспектів заявленої проблематики, тому доречно продовжити наукові розвідки в галузі інструментів розвитку креативності.

Список використаної літератури:

1. Брокмейер И., Харре Р. Нарратив: проблемы и обещания одной альтернативной парадигмы. *Вопросы философии*. 2000. № 3.
2. Ісак Н.Ю. Наратив як засіб ідентифікації особистості. *Філософський альманах*. К.: Центр духовної культури, 2006. № 52. С. 35–40.
3. Ермолаева Ж.Е., Лопухова О.В. Сторителлинг как педагогическая техника конструирования учебных задач в вузе. *Научно-методический электронный журнал «Концепт»*. 2016. № 6 (июль). 0,7 п.л.
4. Калмыкова Е.С., Мергентайлер Э. Нарратив в психотерапии: Рассказы пациентов о личной истории. *Психологический журнал*. 1998. Том 19. № 5.
5. Ляшенко О.І. Стратегічні пріоритети розвитку загальноосвітньої школи України. *Педагогіка і психологія: вісник НАПН України*. 2016. № 4. С. 5–10.
6. Саяпіна С.А. До витоків дошкільної педагогіки і теоретичні положення філософського спадку Платона (427–348 до н.е.). *Вісник Глухівського державного педагогічного університету* Серія: Педагогічні науки. Випуск 16. Глухів: ГНПУ ім. О. Довженка, 2010. 246 с.
7. Скакун Н.С. Нова Українська Школа: креативний компонент. *Збірник наукових тез «Ключові питання наукових досліджень у сфері педагогіки та психології у XXI ст.»*. 2018, 26–27 січня. С. 45–48.
8. Солсо Р.Л. Когнитивная психология / пер. с англ. С. Комаров. СПб.: Питер, 2006. 588 с.
9. Чепелева Н.В. Наративні психотехнології. (Серія «Психол. інструментарій») / Чепелева Н.В., Смульсон М.Л., Шилловська О.М., Гуцол С.Ю.; за заг. ред. Чепелевої Н.В. К.: Главник, 2007. С. 144.
10. Sigrun Gudmundsdottir. Story-maker, story-teller: narrative structures in curriculum. *Journal of Curriculum Studies*. 1991. VOL. 23, NO. 3, P. 207–218.
11. Bernard R. Robin The power of digital storytelling to support teaching and learning. *Digital education review*. 2016. № 30. P. 17–29.

Skakun N. Use of storytelling natural studies scientists as an instrument for creativity development

The article is devoted to the problems of the use of new pedagogical technologies, in particular, for storytelling, as powerful tools for developing the creativity of cognitive objects. It is noted that in connection with the transformation of the education system of Ukraine, the modern school should educate a successful person by forming key competencies, knowledge and skills. One of the main directions of the New Ukrainian School is the strengthening of the creative component, that is, the teacher must constantly expand the range of his pedagogical technologies, be aimed at innovative learning, be able to creatively solve the problems posed to him and his class. It should be noted that creativity is a structural component of the key competences of a modern specialist, which guarantees him successful employment.

In their research, a number of scientists came to the conclusion that the use of the method of storytelling with a pedagogical purpose contributes to increasing attention and increasing motivation for further study of the subject. This is due to the fact that the information is remembered and understood much better when it is presented in the form of an exciting, emotionally painted history, to which it is easier to apply an associative series of personal experience. At the same time, by combining components such as new knowledge, desire to create, elements of emotional intelligence, we develop the creativity of the individual and his positive beliefs. This is facilitated by the use of the method of sterling, but subject to a properly selected form for one or another didactic purpose.

In the article, special emphasis is placed on the varieties of sterilizing forms – classical, active and digital, as well as the necessity of their combination, which is very important in the creative process, when new images and associations are formed in the right hemisphere of the brain, and subsequently a new experience arises and enlightenment takes place. Attention is paid to narrative thinking and narrative type of cognition, in particular narrative, as an emotional form of narrative text.

Key words: *storytelling, method, narrative, creativity, motivation, competence, ability, emotional intelligence.*